

**ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ РОБІТ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ»**

Шифр: «Прагнення росту»

КОНКУРСНА НАУКОВА РОБОТА

на тему:

**«УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ
РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1 НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ	5
1.1 Домогосподарство як інституційна одиниця економічної системи....	5
1.2 Теоретичні основи фінансів домогосподарств	6
1.3 Джерела і структура фінансів домашніх господарств	9
2 ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ	13
2.1 Аналіз доходів та витрат домогосподарств України	13
2.2 Порівняльний аналіз доходів та витрат міських та сільських домогос- подарств України	15
2.3 Аналіз інвестиційного портфелю домогосподарств в Україні	17
2.4 Оптимізація структури організованих форм заощаджень домогоспо- дарств: застосування рейтингової оцінки.....	19
ВИСНОВКИ	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	24
ДОДАТОК А Класифікація фінансів домогосподарств	26
ДОДАТОК Б Статистичні матеріали Державного комітету статистики.....	27
ДОДАТОК В Статистичні матеріали Національного банку України.....	28
ДОДАТОК Г Котирування золота у 2005-2010 рр.	29
ДОДАТОК Д Розрахункові матеріали.....	30

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Домогосподарство донедавна залишалося однією з найменш досліджених економічних одиниць. Проте з огляду на ріст економічної самостійності домашніх господарств набувають особливого значення питання формування наукової парадигми фінансів домогосподарств та визначення основних пріоритетів їх розвитку в сучасних умовах.

Вагомий внесок у розвиток теорії домогосподарств зробили представники різних течій та шкіл економічної та фінансової науки, зокрема Г. Беккер, Дж.М. Кейнс, Ф. Кене, Т. Мальтус, А. Маслоу, П. Самуельсон, Ж.Б. Сей, та інші. В Україні дослідження різних аспектів економічної поведінки домогосподарств проводять С. Юрій, Т. Кізима, В. Вітлінський, В. Опарін, Е. Шубна, М. Карлін та інші. Однак сфера фінансів домогосподарств залишається малодослідженою. Немає єдиного визначення загальної класифікації фінансів домогосподарств, відсутня характеристика фінансових рішень домашніх господарств в умовах ринкової трансформації економіки України.

Мета й завдання дослідження. Метою роботи є – удосконалення науково-методичних підходів до управління фінансами домогосподарств в специфічних умовах ринкової трансформації економіки України.

Завдання дослідження відповідно до поставленої мети:

- проаналізувати підходи вчених до визначення поняття "фінанси домогосподарств", узагальнити класифікацію фінансів домогосподарств, розглянути структуру фінансів домогосподарств;
- дослідити динаміку та структуру питомих показників ресурсів та витрат домогосподарств України у 1999-2010 рр.;
- розглянути особливості фінансів міських та сільських домогосподарств;
- вивчити особливості поведінки домогосподарств у сферах споживання та заощадження шляхом аналізу їх інвестиційних портфелів;
- структурувати організовані форми заощаджень домогосподарств залежно від їх дохідності та складності управління та визначити найбільш ефективні способи мобілізації інвестиційних ресурсів домогосподарств в Україні.

Предмет дослідження – економічні відносини домогосподарств з іншими суб'єктами економічної діяльності, зокрема сфера фінансів домогосподарств.

Об'єкт дослідження – домогосподарства України.

Методи дослідження. Дослідження проводилось з використанням економічного, системного і порівняльного методів аналізу та синтезу. При обробці фактичних даних використовувались розрахунково-аналітичні, графічні, економіко-математичні методи та метод рейтингової оцінки.

Наукова новизна отриманих результатів. Результати наукового дослідження полягають у вирішенні важливої науково-прикладної проблеми – удосконалення науково-методичних підходів до управління фінансами домогосподарств в специфічних умовах ринкової трансформації економіки України. Основні положення, що формують наукову новизну дослідження, полягають у тому, що: *набуло подальшого розвитку:*

- вивчення схильності домогосподарств до заощадження та інвестування упродовж 2002-2010 рр. Виявлено, що зростання заощаджень не трансформувалося в інвестиції так як фінансовий ринок України на сьогодні не спроможний зробити організовані форми заощадження більш привабливими для домогосподарств із середнім рівнем поточного доходу і доходом нижче середнього;

- обґрунтування використання рейтингової оцінки організованих форм заощаджень домогосподарств з метою оптимізації складу їх інвестиційного портфелю та визначення найбільш ефективних способів мобілізації інвестиційних ресурсів домогосподарств (*розроблено систему рейтингової оцінки організованих форм заощаджень домогосподарств*).

Фактологічна основа роботи: дані Державного комітету статистики України, Національного банку України, монографічна література та періодичні видання.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблені в роботі методологічні та науково-методичні положення, а також практичні методики впроваджені як розділи курсів та практичних занять дисциплін "Фінанси", "Інвестування", "Фінансове посередництво".

Апробація результатів наукової роботи здійснювалася на Інтернет конференції (м. Тернопіль, грудень 2011 р.)

1 НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

1.1 Домогосподарство як інституційна одиниця економічної системи

В умовах ринкової економіки функціонує безліч господарських одиниць, кожна з яких має свої економічні цілі. З усієї сукупності учасників економічної діяльності виділяють три їх основних типи: домашні господарства, підприємства та держава.

Домашнє господарство є однією з найменш вивчених економічних одиниць. Частково це пояснюється тим, що економічні стосунки на цьому рівні тісно пов'язані з соціальними стосунками, істотно залежать від психологічних, історичних та інших чинників, що визначають економічну діяльність людей.

Основна характеристика сектору домогосподарств в умовах ринкової економіки полягає в тому, що він є головним споживачем ринкових та неринкових продуктів і послуг, а також власником факторів виробництва (земля, праця, капітал, підприємницький хист). Він формує пропозицію робочої сили і попит на матеріальні блага та послуги, в обмін отримує дохід, одна частина якого споживається, а інша зберігається у формі заощаджень або може бути використана як інвестиції (рис. 1.1) [23, с. 342 – 343].

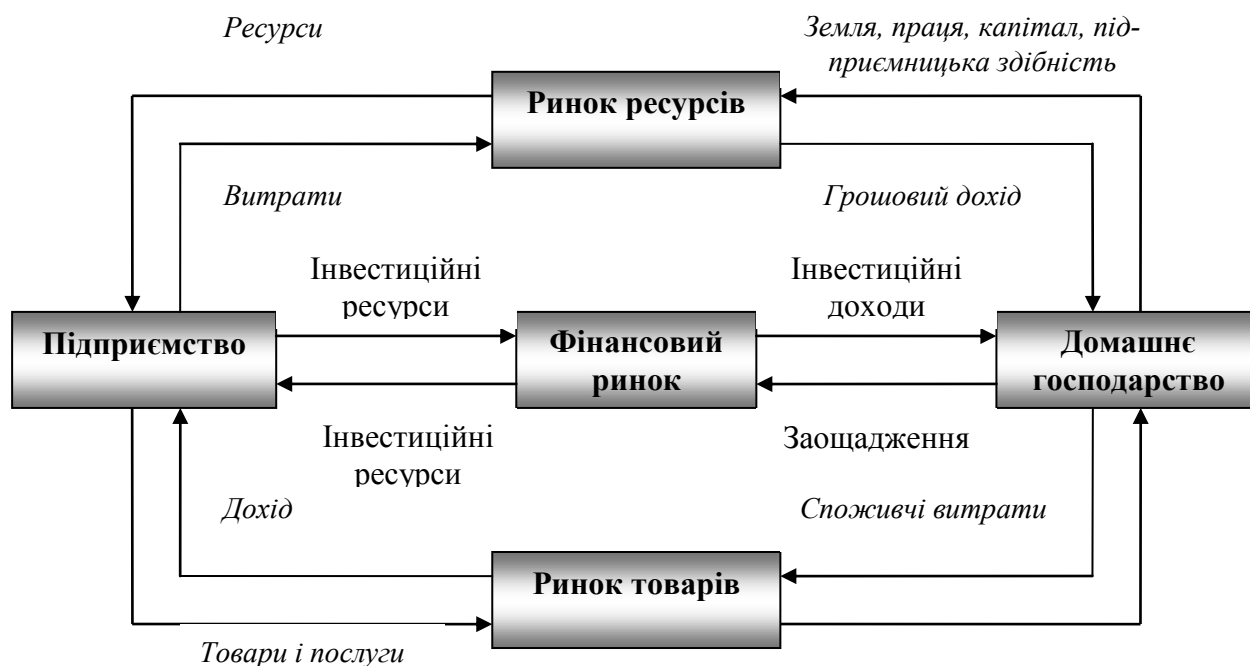

Рисунок. 1.1 - Домогосподарство в економічному кругообігу ресурсів

Виходячи з моделі кругообігу ресурсів, домогосподарство можна визначити не лише як суб'єкт економіки, а й як поліфункціональну систему, основні складові якої систематизовано на рис. 1.2.

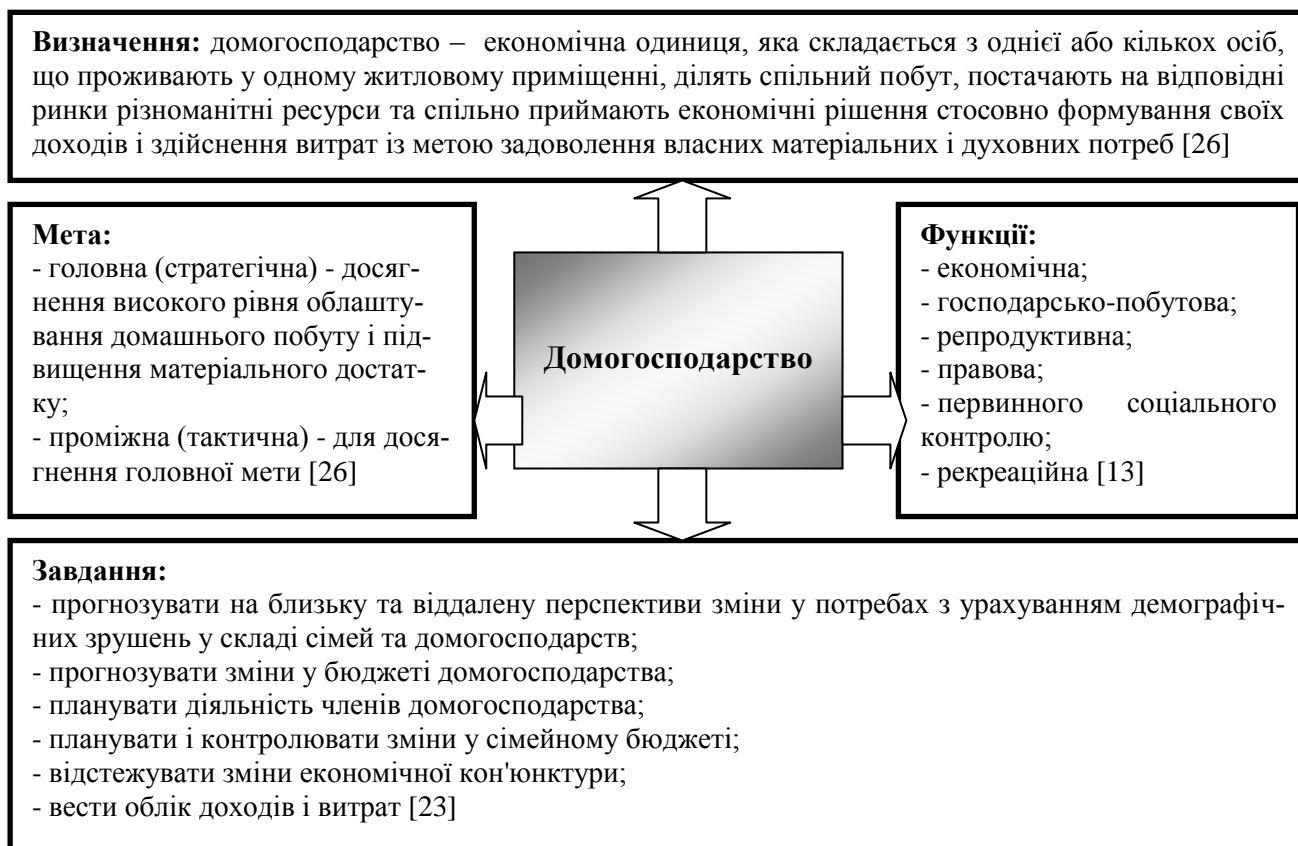

Рисунок. 1.2 – Характерні особливості домогосподарств (авторська розробка на основі робіт [13, 23, 26])

1.2 Теоретичні основи фінансів домогосподарств

На сьогоднішній день, науковці дедалі більше розуміють необхідність глибокого й усебічного вивчення фінансів домогосподарств, по-перше, як перспективного джерела залучення ресурсів для розвитку економіки, по-друге, з точки зору формування доходів населення – як важливої складової відтворення людського капіталу. Так, Л.П. Окунева вважає, що фінанси домогосподарств — це "економічні грошові відносини щодо формування й використання фондів коштів із метою забезпечення матеріальних і соціальних умов життя членів господарства та їх відтворення" [22, с. 307]. На думку В.В. Іванова, система грошових відносин, у яких бере участь населення, отримуючи свою частку сукупного суспільного продукту у

формі заробітної плати, підприємницького доходу та інших форм перерозподілу, сплачуючи податки й інші платежі обов'язкового характеру, тобто відносин, пов'язаних із формуванням і використанням доходів і витрат населення, також є сферою фінансових відносин [24, с. 9].

Аналогічних поглядів дотримуються багато вітчизняних дослідників фінансів. Так, О.Д. Василик [4, с. 22], розглядаючи фінансову систему, виділяє в її складі фінанси домогосподарств. На необхідності виокремлення у складі фінансової системи держави фінансів домогосподарств наголошують і О.П. Кириленко [11, с. 17 – 18], М.І. Карлін [9, с. 15], Г.І. Башнянин [1], В.О. Єгоров [8] та ін. Не можна не погодитися з Ю.М. Воробйовим, який стверджує, що фінанси домашніх господарств "повинні розглядатися як самостійна сфера фінансової системи, оскільки їм властиві специфічні риси й особливості, яких не мають суб'єкти господарювання – юридичні особи" [5, с. 4].

Систематизовано фінансові відносини домашнього господарства представлено на рисунку 1.3.

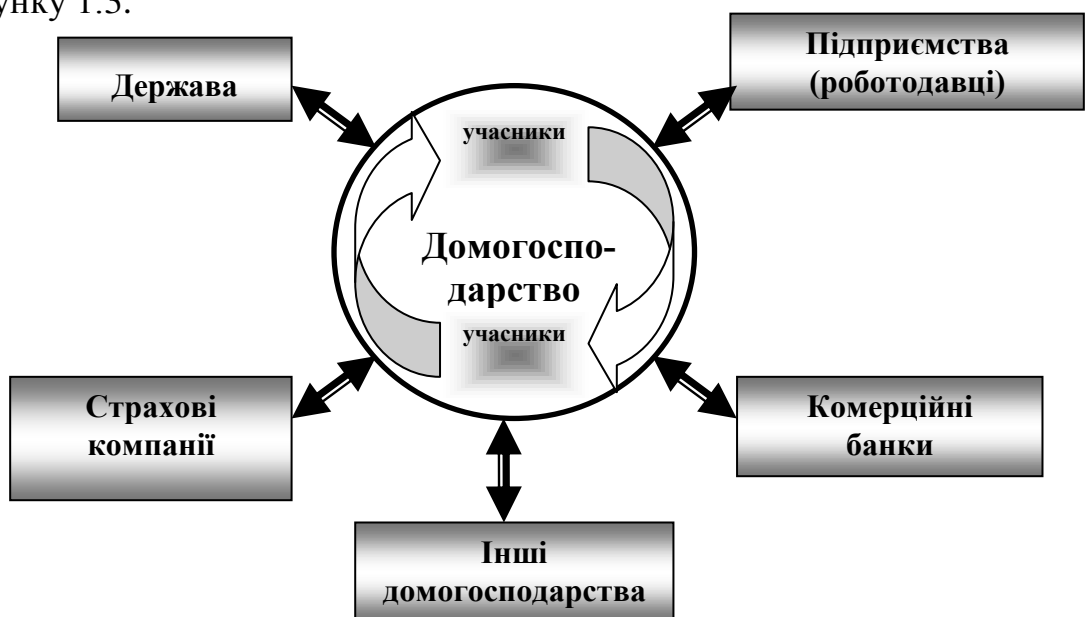

Рисунок. 1.3 – Внутрішні та зовнішні фінансові відносини домогосподарств

До внутрішніх фінансових відносин домашнього господарства можна віднести ті, які виникають між його окремими учасниками з приводу формування грошових фондів, що мають різне цільове призначення:

- 1) підтримка рівня поточного споживання (харчування, одяг тощо);

2) інвестування в матеріальні активи (грошові заощадження для придбання предметів довгострокового використання: житло, меблі, автомобіль і т.д.);

3) збереження грошових коштів для оплати освіти, послуг охорони здоров'я і т.д.;

4) інвестування у фінансові активи (грошові заощадження з метою їх подальшого розміщення в банківські вклади, золото, валюту, ін. фінансові інструменти).

До зовнішніх фінансових відносин домогосподарства можна віднести відносини: з іншими домашніми господарствами при формуванні й використанні спільних грошових фондів; з підприємствами-роботодавцями по відношенню до учасників домогосподарства щодо розподілу частини виробленого валового внутрішнього продукту в його вартісній формі; з комерційними банками з приводу залучення домогосподарствами різноманітних кредитів, їх погашення, розміщення тимчасово вільних коштів домогосподарств на банківських рахунках; зі страховими компаніями при формуванні й використанні різного роду страхових фондів; з державою з приводу формування й використання бюджетних і позабюджетних фондів [23].

Вказані відносини однорідні, стійкі в умовах сучасної ринкової економіки і постійно поновлюються на рівні домашніх господарств, а отже, становлять зміст самостійної економічної категорії «фінанси домашнього господарства». В додатку А (табл. А1) наведена класифікація фінансів домогосподарств.

Соціально-економічна суть фінансів домашнього господарства проявляється через їх функції:

1) у рамках *ресурсотворюючої функції* домогосподарствами приймаються фінансові рішення щодо формування їх доходу з різних джерел;

2) у рамках *розподільної функції* частина національного доходу, яка припала на долю домашнього господарства, в тій або іншій пропорції розподіляється між всіма його учасниками. Виконуючи розподільну функцію, фінанси домашніх господарств забезпечують безперервність процесу відтворення робочої сили, забезпечуючи кожну людину ресурсами, необхідними їй для підтримки нормального існування [3]. Розподільна функція охоплює первинний розподіл національного доходу і формування первинних доходів домашнього господарства [22, с. 308];

3) *відтворювальна функція* або «функція забезпечення життєвих потреб» по-

лягає у створенні реальних умов існування членів даного домашнього господарства і залежно від типу економічної системи (адміністративно-командна, ринкова, змішана) володіє різними характеристиками;

4) узгодження економічних інтересів різних учасників домогосподарства забезпечується їх регулюванням, під яким розуміється можлива зміна частини наявного доходу, що припадає на одного члена домашнього господарства. *Регулююча* функція полягає в підтриманні збалансованого розвитку домогосподарства;

5) важливою функцією фінансів домогосподарств в системі суспільного відтворення виступає *інвестиційна функція*, яка полягає в тому, що домашні господарства є одним з учасників формування інвестиційного капіталу;

6) у рамках *консолідуючої функції* фінанси домашнього господарства виступають сполучною ланкою фінансової системи, метою функціонування якої є фінансове забезпечення потреб окремих членів домашнього господарства [2];

7) так як домогосподарство є окремим суб'єктом господарювання, у якому рівень життя його членів повністю залежить від доходу, що під впливом певних факторів може збільшуватись або зменшуватись. Це зумовлює необхідність контролю як за зміною величини, так і цільовим використанням доходу в межах різних фондів, що є відображенням *контрольної функції* фінансів домогосподарств [23, с. 347].

Функції, що виконуються фінансами домогосподарств, визначають їх специфічну роль в системі суспільного відтворення. Ця роль полягає в тому, що фінанси домашнього господарства, забезпечуючи безперервність відтворення робочої сили та будучи потенційним джерелом інвестиційних ресурсів, створюють одну з основ для поступального розвитку національних економічних систем.

1.3 Джерела і структура фінансів домашніх господарств

Матеріальним вираженням фінансових відносин, у які домашні господарства вступають у процесі своєї економічної діяльності є доходи й витрати [26]. Баланс фактичних доходів і витрат домашнього господарства за визначений період часу (квартал, місяць, рік) являє собою бюджет домогосподарства (табл. 1.1) [23, с.351].

Таблиця 1.1 – Доходи та витрати домогосподарства

Доходи	Витрати
Оплата праці	Придбання продовольчих товарів (харчування)
Доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	
Доходи від продажу продукції, майна	Придбання непродовольчих товарів
Доходи від власності	Оплата житла і комунальних послуг
Вартість спожитої продукції від самозаготівель	Сплата податків
Пенсії, стипендії, допомоги	Оплата послуг культурно-побутового призначення
Грошова допомога від родичів, ін. осіб	Транспортні витрати
Пільги та субсидії безготівкові	Витрати на освіту, охорону здоров'я
Вартість подарованого майна	Витрати, пов'язані з веденням власного присадибного господарства
Заощадження, позики, повернені борги	Інвестиційні витрати
Інші	Інші

Розглянемо детальніше основні доходи та витрат домашніх господарств.

Основним первинним доходом домашніх господарств є заробітна плата – винагорода у грошовій або натуральній формі, яка виплачується роботодавцем найманому працівнику за виконану роботу.

Доходи від власності – первинні доходи, які одержують власники фінансових та інших активів (землі, майнових прав) від надання їх у користування іншим інституційним одиницям. Це доходи, дивіденди на акції, відсотки за внесками та договорами оренди земельних ділянок і майна, доходи від власності на землю, відсотки за вкладами, отримані від банків фізичними особами.

Соціальні допомоги – один з основних видів поточних трансфертів, які домогосподарства одержують у грошовій формі для забезпечення потреб, що виникли у зв'язку з певними подіями або обставинами (хворобою, безробіттям, виходом на пенсію, житловими умовами, сімейними обставинами тощо).

Основним видом витрат домогосподарств є витрати на придбання товарів і послуг, які визначають як вартість продукції, придбаної населенням за рахунок власних коштів, одержаної в натуральній формі у результаті підприємницької діяльності або у вигляді соціальних трансфертів від органів державної влади. В Україні найбільшу частку в цих витратах займають витрати на харчування.

Поточні трансферти включають внески населення на соціальне страхування,

які визначаються відповідно до встановленого законодавством відсотка утримань із суми нарахованої заробітної плати. До сплачених поточних трансфертів відносяться також страхові платежі, перекази, штрафи, членські внески у громадські організації тощо.

Зважаючи на те, що грошові доходи домогосподарств формуються з трьох основних джерел (заробітна плата; доходи від підприємницької діяльності і фінансово-кредитних операцій; соціальні трансферти), а витрати домогосподарств поділяють на споживчі, податки і добровільні платежі та заощадження, під час аналізу фінансів домогосподарств потрібно враховувати не лише обсяги фінансових ресурсів, а і їхній розподіл у часі, тобто існування у певних співвідношеннях "коротких грошей" і "довгих грошей" у бюджеті сім'ї.

"Короткі гроші" у бюджеті сім'ї – це заробітна плата, разові премії та інші кошти, що витрачаються переважно на поточне споживання. "Довгі гроші" у бюджеті сім'ї використовуються на фінансування народження дітей, довгострокових інвестицій, створення фонду самострахування, створення багатства та ін.

Важливо також зазначити, що рівень доходів і структура витрат домогосподарств тісно взаємопов'язані. Вперше це дослідив Е. Енгель, який стверджував, що зі зростанням доходу частка витрат на харчування зменшується; витрати на одяг, житло, опалення й освітлення змінюються порівняно менше, несуттєво; а частка витрат на задоволення культурних та інших нематеріальних потреб помітно збільшується. Потреби споживачів задовольняються від простіших до вищих і залежно від доходів. Сім'ї з низькими доходами витрачають більшу їх частину на харчування, одяг, житло. Ця закономірність, яка отримала назву "закон Енгеля", визначає еластичність попиту щодо доходу [23, с. 353 – 357].

На сьогодні у розрізі національної економіки досить нагальним є перетворення фінансів домогосподарств у потужний інвестиційний ресурс. Домогосподарств отримують поточний дохід, витрачаючи його на споживання і заощаджуючи залишок через вплив ощадних мотивів. Домогосподарства заощаджують доходу у двох формах: 1) неорганізовані заощадження (готівка); 2) організовані (інші форми заощадження – банківські депозити, покупка акцій тощо). Структура орга-

нізованих форм заощаджень домогосподарств у розрізі інвестиційних інструментів представлена на рис. 1.4.

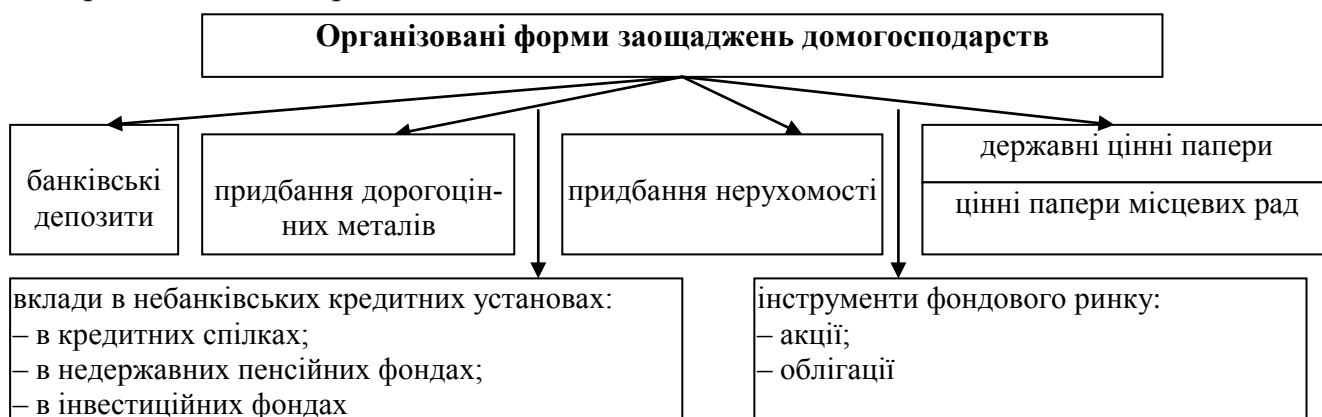

Рисунок 1.4 – Структура організованих форм заощаджень домогосподарств (авторська розробка)

Представлені на рис.1.4 інвестиційні інструменти, окрім банківських депозитів та придбання нерухомості, не користуються популярністю серед вітчизняних домогосподарств. Сьогодні найбільш зручною формою для заощаджень, створених для цілей забезпечення непередбачуваних трат і для трансакційних цілей, є грошова готівка, що не є інвестиційним ресурсом для економіки. Для домогосподарств в умовах ринкової трансформації України першочергове значення мають параметри ліквідності та надійності. Сучасний же фінансовий ринок України не має інвестиційних ресурсів, які б були більш-менш ліквідними та надійними. Отже, на сьогодні фінансовий ринок України не спроможний зробити організовані форми заощадження більш привабливими для домогосподарств із середнім рівнем поточного доходу і доходом нижче середнього.

Тому перед державою стоїть нагальне завдання створювати сприятливі умови для розвитку фінансового ринку, а саме для розробки нових фінансових інструментів залучення заощаджень домогосподарств. За Я.В. Петренком таким фінансовим інструментом залучення приватних заощаджень можуть бути спеціальні державні цінні папери на пред'явника, що будуть реалізовуватися тільки для населення через установи банків і відділення поштового зв'язку з одним фіксованим номіналом і виплатою щомісячного невеликого, стабільного доходу на рівні облікової ставки Національного банку України [18].

2. ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз доходів та витрат домогосподарств України

На основі даних додатка Б (табл. Б1) побудовано наступний графік (рис. 2.1), відповідно до якого можна зробити наступні висновки:

– з 2004 року середньомісячні сукупні ресурси (ССР) в розрахунку на одне домогосподарство перевищують аналогічні середньомісячні сукупні витрати (ССВ). Це дозволяє констатувати, що доходи домогосподарств поступово легалізуються – "виходять з тіні";

– середньомісячні доходи та витрати мають тенденцію до зростання, при цьому доходи не набагато перевищують витрати, що свідчить про низьку здатність населення до заощадження коштів. Таким чином, на сьогодні заощадження домогосподарств в Україні відіграють мізерну роль у формуванні інвестиційного капіталу. Проте, тенденція середньомісячних доходів та витрат в розрахунку на одне домогосподарство до зростання дещо змінюється (рис. 2.1), а саме доходи зростають більшими темпами, ніж витрати, тому розрив між наявними середньомісячними доходами та витратами поступово збільшується, що в майбутньому позитивно відобразиться як на заощадженнях населення, так і на можливих інвестиційних рішеннях домогосподарств.

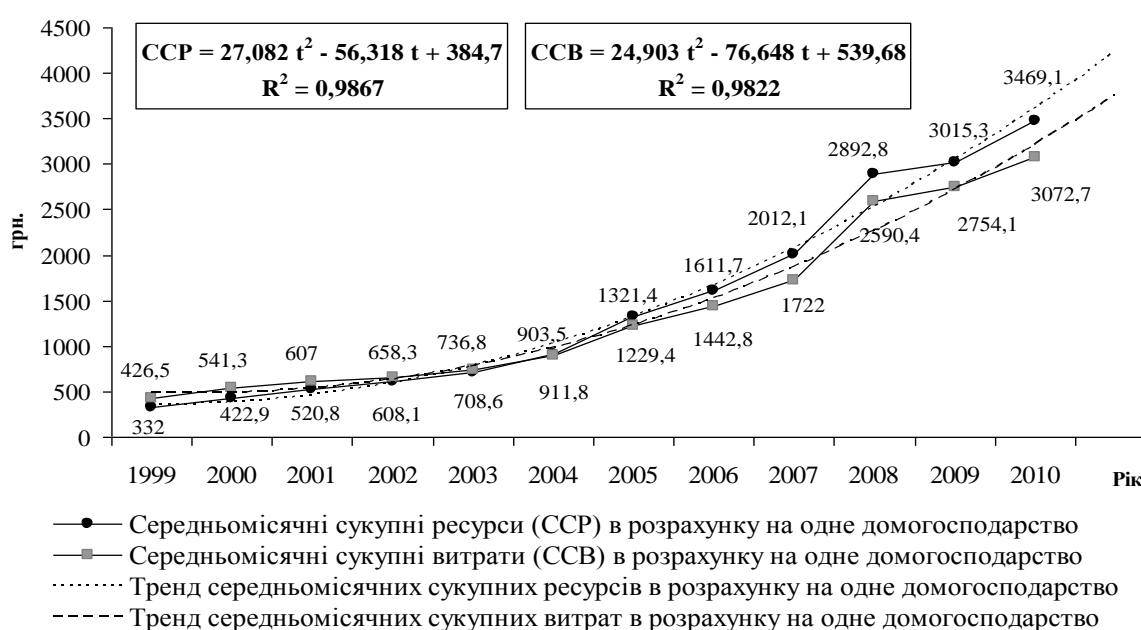

Рисунок. 2.1 – Динаміка середньомісячних ресурсів та витрат домогосподарств

Дослідження структури доходів населення України (рис. 2.2) на основі даних додатку Б (табл. Б2) показало, що основну частку доходів населення складає заробітна плата, її частка коливається в межах 40,8–44,8 %. Питома вага прибутку та змішаного доходу має стійку тенденцію до зменшення, так у 2002 р. їх частка у доходах населення становила 18,1%, а 2010 р. – 14,6%. Проте поверховий аналіз окремо лише цього показника не відображає реальної ситуації у підприємстві, зокрема у сфері малого бізнесу, якщо врахувати рівень тінізації цієї сфери. Частка соціальних допомог та інших поточних трансфертів у доходах домогосподарств складає в середньому 38%. Доходи від власності мають позитивну тенденцію до зростання.

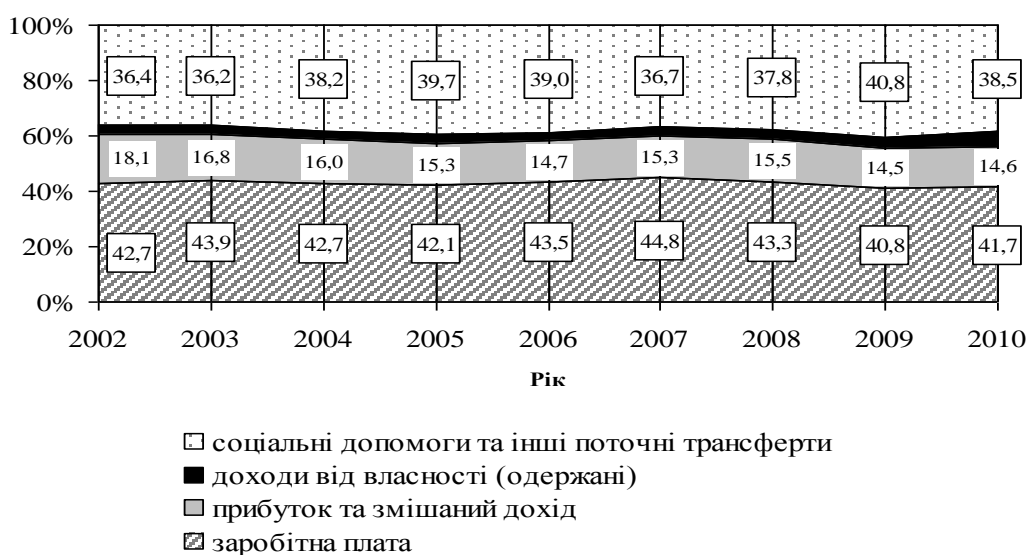

Рисунок. 2.2 – Структура доходів населення України в 2002–2010рр.

Дослідження ж структури витрат населення України (табл. 2.1) на основі даних додатку Б (табл. Б2) показало, що левову частку витрат населення складають витрати на придбання товарів та послуг, їх частка становить в межах 80% витрат населення, хоча спостерігається тенденція до зменшення цих витрат, так у 2002 р. їх частка складала 83%, а у 2010 р. – 76,1%. При цьому частка витрат на нарощування фінансових активів значно зросла з 6,1% у 2007 р. до 12,1 % у 2010 р. Це пояснюється поступовим поверненням довірою населення до фінансових установ.

У структурі витрат населення на придбання товарів та послуг основну частку скановляють витрати на придбання продуктів харчування, їх частка становить більше 50% витрат населення, хоча спостерігається стрімка тенденція до зменшення цих витрат: з 59,1 % у 2002 р. до 51,6 % у 2010р.

Таблиця 2.1 – Структура витрат населення у 2002-2010рр. [16]

Рік	Витрати населення									
	придбання товарів та послуг		доходи від власності (сплачені)		поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти		нагромадження нефінансових активів		приріст фінансових активів	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2002	153589	83,0	334	0,2	14092	7,6	2464	1,3	14594	7,9
2003	180730	83,8	902	0,4	17763	8,2	1680	0,8	14597	6,8
2004	221713	80,8	1864	0,7	19030	6,9	3254	1,2	28380	10,3
2005	306769	80,4	3523	0,9	25461	6,7	4444	1,2	41207	10,8
2006	385681	81,7	8374	1,8	33803	7,2	7159	1,5	37044	7,8
2007	509533	81,7	16924	2,7	49053	7,9	9939	1,6	37840	6,1
2008	695618	82,3	30406	3,6	67606	8,0	29515	3,5	22496	2,7
2009	709025	79,3	37831	4,2	67053	7,5	10493	1,2	69884	7,8
2010	838220	76,1	30182	2,7	76255	6,9	23054	2,1	133304	12,1

2.2 Порівняльний аналіз доходів та витрат міських та сільських домогосподарств України

Аналіз структури доходів та витрат міських та сільських домогосподарств проводився за даними 2009, 2010 рр. та I кварталу 2011р. Дослідження дало змогу зробити наступні висновки:

- середньомісячні грошові доходи та витрати домогосподарств міст з чисельністю населення більш, ніж 100 тис. чол. майже в 1,4 рази перевищують аналогічні показники домогосподарств сільської місцевості, так у 2010 р. середньомісячний грошовий дохід домогосподарства міста з чисельністю населення більш, ніж 100 тис. чол. складав 3636,32 грн., тоді як у сільській місцевості цей показник становив 2607,35 грн. Аналогічно з показником «грошові витрати»: 3400,39 грн. та 2765,63 грн. відповідно;

- частка середньомісячних грошових доходів в сукупних ресурсах, так як і частка середньомісячних грошових витрат в сукупних витратах в домогосподарствах міст з чисельністю населення більш, ніж 100 тис. чол. складає близько 90-

94,45%, тоді як у сільській місцевості ці частки становлять близько 80-82,39%. Це пояснюється наявністю значних особистих підсобних господарств у сільській місцевості. Таким чином, сільські домогосподарства мають меншу можливість до заощаджень грошових коштів;

Таблиця 2.2 – Середньомісячні показники доходів та витрат домогосподарств України [16]

Рік		Середньомісячні показники					
		Сукупні ресурси, грн.	Грошові доходи, грн.	Частка грошових доходів у сукупних ресурсах, %	Сукупні витрати, грн.	Грошові витрати, грн.	Частка грошових витрат у сукупних витратах, %
2009	Україна	3015,25	2669,96	88,55	2754,08	2415,13	87,7
	Міста (>100 тис. чол.)	3370,07	3119,09	92,55	3142,10	2845,51	90,56
	Міста (<100 тис. чол.)	2780,41	2455,52	88,32	2530,72	2255,33	89,12
	Сільська місцевість	2713,96	2218,97	81,76	2396,49	1944,57	81,14
2010	Україна	3469,12	3123,41	90,12	3072,72	2773,08	90,25
	Міста (>100 тис. чол.)	3850,07	3636,32	94,45	3400,39	3234,22	95,11
	Міста (<100 тис. чол.)	3195,53	2893,07	90,53	2891,23	2615,3	90,45
	Сільська місцевість	3164,6	2607,35	82,39	2765,63	2259,01	81,68

Дослідження структури витрат населення міської та сільської місцевостей України за I кв. 2011р. (рис. 2.3) показало, що сільські домогосподарства витрачають на продукти харчування та безалкогольні напої на 9,1% більше, ніж міські домогосподарства, відповідно 59,6% та 50,5%. Таким чином, згідно «закону Енгеля» сільські домогосподарства є домогосподарствами з дуже низькими доходами.

На оплату житла, комунальних продуктів та послуг, навпаки, жителі міста витрачають на 3,3% більше, ніж сільські мешканці, відповідно 11,1% та 7,8%. Аналогічна ситуація з витратами на непродовальчі товари та послуги: жителі міста витрачають на 6,3% більше, ніж сільські мешканці, відповідно 23% та 16,7%. Витрати на відпочинок та культуру в обох типах домогосподарств надзвичайно малі,

проте жителі міста витрачають на 1,4%, ніж жителі села, відповідно більше 2,1% (2,2%) та 0,7%. Витрати на охорону здоров'я складають однаково – 3% сукупних витрат.

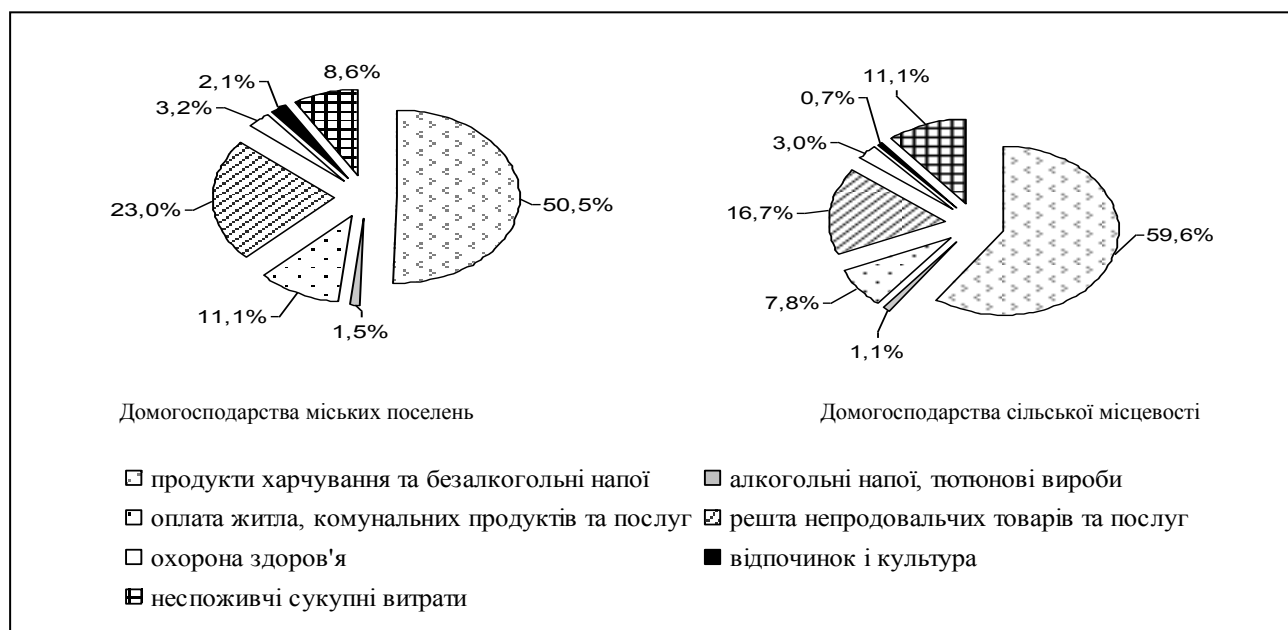

Рисунок. 2.3 – Структура статей сукупних витрат домогосподарств у I кварталі 2011 р.

2.3 Аналіз інвестиційного портфелю домогосподарств в Україні

Як зазначалося у пп.1.3 домогосподарства становить значний сектор фінансових відносин, бо формує більшість грошових накопичень у суспільстві. За умов ринкових відносин заощадження мають чіткий економічний зміст у вигляді інвестиційного капіталу. Проте населення, яке зберігає цінності в національній та іноземній валюті поза фінансово-кредитною системою і не вкладає їх в економіку, не бере участі в інвестиційному процесі.

Дослідження доходів та заощаджень домогосподарств в Україні протягом 2002 – 2010 рр. (табл. 2.3) показало, що у 2008 р. частка заощаджень у доходах населення зменшилася на третину порівняно з 2005 р. й становила 6,15%, у 2010 р. спостерігалось максимальне зростання до 14,2%. Проте за даними МВФ протягом цього ж періоду в країнах Західної Європи він становив в середньому 24%.

Таблиця 2.3 – Доходи та заощадження населення, млн. грн. [16]

Показник	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Доходи населення	185073	215672	27424	381404	472061	623289	845641	894286	1101015
Заощадження	17058	16277	31634	45651	44203	47779	52011	80377	156358
Нагромадження нефінансових активів	2464	1680	3254	4444	7159	9939	29515	10493	23054
Приріст фінансових активів, з них:	14594	14597	28380	41207	37044	37840	22496	69884	133304
- приріст грошових вкладів та заощаджень у цінних паперах	10184	21592	20475	53297	54880	94526	91212	2528	-
- заощадження в іноземній валюті	-825	-3881	13288	7200	17961	19908	32561	75834	-
- отримані позики, за винятком погашених (-)	-2103	6236	6256	19355	45766	77043	116629	-39172	-
Питома вага заощаджень у доходах населення	9,22	7,55	11,54	11,97	9,36	7,67	6,15	8,99	14,2

Для того, щоб виявити, якою мірою заощадження трансформуються в інвестиції, використано національні рахунки інституційних секторів, а саме: рахунок використання наявного доходу для сектора домогосподарств, звідки визначено валове заощадження, та рахунок операцій з капіталом, тобто валове нагромадження основного капіталу (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Інвестування заощаджень у секторі домогосподарств [16]

Показник	2003	2004	2005	2006	2007	2009
Валове заощадження, млн. грн.	16755	31627	46214	44669	48497	25991
Валове нагромадження основного капіталу, млн. грн.	2410	3993	5772	9937	13980	5535
Частка валового нагромадження у валовому заощадженні, %	14,38	12,63	12,49	22,25	28,83	21,3

Таким чином, на основі аналізу даних табл. 2.4 робимо висновки: зростання заощаджень протягом 2001 – 2005 рр. не трансформувалося в інвестиції, так як частка валового нагромадження основного капіталу була незначною й мала тенденцію до зменшення. Максимальна частка валового нагромадження основного капіталу спостерігалася у 2007 р. й становила 28,83%, проте вона є все ще незначною, що свідчить про те, що загалом для сектора домашніх господарств вигідніше вкладати заощаджені кошти в готівку, іноземну валюту, цінності тощо. Ця тенденція спостерігалася і у 2009 р. Це ще раз підтверджує теоретичні висновки викладені у пп. 1.3: вкладення грошей у валове нагромадження основного капіталу є досить ризикованим, і дохідність від таких інвестицій не компенсує наявну міру ризику. Тим паче, нестабільна політична та економічна ситуація, що склалася в країні, а також наслідки світової фінансової кризи 2008 р. не сприяють інвестуванню домашніми господарствами.

2.4 Оптимізація структури організованих форм заощаджень домогосподарств: застосування рейтингової оцінки

Ефективність управління організованими формами заощадженнями домогосподарств (рис. 1.4) значною мірою залежить від структури портфеля таких заощаджень, який формується на основі фінансових інструментів. Усі організовані форми заощаджень генерують різний рівень прибутковості та мають різний ступінь легкості в управлінні з позиції їх розміщення та подальшого функціонування. Побудуємо матрицю управління формами заощаджень, виділивши у ній 4 сектори (рис.2.4).

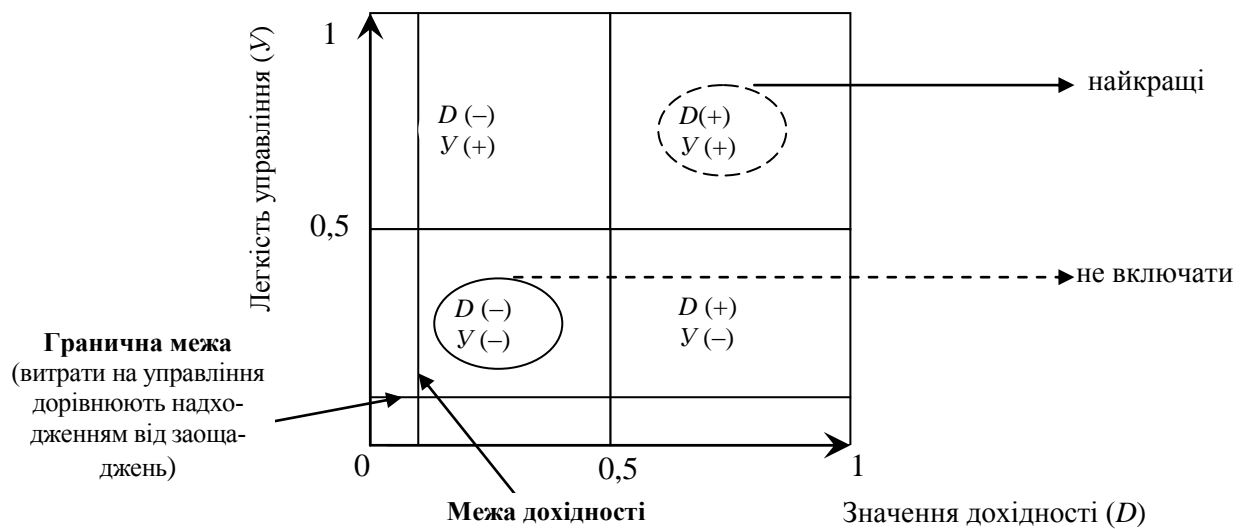

Рисунок 2.4 – Матриця розподілу організованих форм заощаджень домогосподарств залежно від їх дохідності та легкості в управлінні (авторська розробка)

Таким чином, вибір оптимальної форми заощаджень базується на сполученні двох показників: 1) рівня дохідності та 2) легкості управління.

Дохідність форм заощаджень у розрізі інвестиційних інструментів пропонуємо розраховувати наступним чином:

1. **Банківські депозити** – за даними про проценті ставки [17]. Нами було проаналізовано статистичну інформацію НБУ за 2005–2010 рр. (додаток В, рис. В1). Середня дохідність за типами депозитів склала (табл. 2.5):

Таблиця 2.5 – Середня дохідність за типами депозитів (за 2005–2010 рр.), %

на ви- могу	до 1 мі- сяця	від 1 місяця до 3 місяців	від 3 місяця до 6 місяців	від 6 місяця до 1 року	від 1 року до 2 років	більше 2 років
3,53	8,88	11,17	12,12	11,9	12,98	13,85

2. Придбання дорогоцінних металів (золота). Річну дохідність цього інструменту ($D_{\text{золота}}$) пропонуємо розраховувати за такою формулою:

$$D_{\text{цїтїдї}} = \frac{(\ddot{O}_{\text{їдїїїїїїї}} - \ddot{O}_{\text{їдїїїїїїї}})}{\ddot{O}_{\text{їдїїїїїїї}}} * 100, \quad (2.1)$$

де $C_{\text{продажї}}$ – ціна продажі золота в банківській сфері на кінець року;

$C_{\text{придбання}}$ – ціна придбання золота в банківській сфері на початок року.

За даними 2005–2010 рр. (додаток Г) середньорічна дохідність золота складала: $D_{\text{золота}} = (22,77 + 17,77 + 35,17 + 2,29 + 29,2 + 24,28) / 6 = 21,92\%$

3. Придбання нерухомості з метою оренди. Річну дохідність цього інструменту ($D_{\text{нерух}}$) пропонуємо розраховувати за такою формулою:

$$D_{\text{їїдїдїдї}} = \frac{\ddot{O}_i}{\ddot{O}_{\text{їїдїдїдї}}} * 12 * 100, \quad (2.2)$$

де C_o – ціна оренди за 1 м² житлової нерухомості;

$C_{\text{нерух}}$ – ціна придбання 1 м² житлової нерухомості.

За даними 2010–2011 рр. [7, 20] $D_{\text{нерух}}$ складала: $20\$/1805\$ * 12 * 100 = 13,3\%$

4. Придбання інструментів фондового ринку. Дохідність цінних паперів українського фондового ринку, а саме акцій, можна розрахувати лише непрямо, проаналізувавши, наприклад, динаміку зміни індексу ПФТС, який найбільш повно характеризує дохідність цінних паперів підприємств України (додаток Г). Річну дохідність цього інструменту ($D_{\text{акції}}$) пропонуємо розраховувати за формулою:

$$D_{\text{їїїїїїї}} = \frac{(\overset{2}{\text{їїїїїїї}} \overset{\text{її}}{\text{її}} \overset{\text{її}}{\text{її}} - \overset{2}{\text{їїїїїїї}} \overset{\text{її}}{\text{її}} \overset{\text{її}}{\text{її}})}{\overset{2}{\text{їїїїїїї}} \overset{\text{її}}{\text{її}} \overset{\text{її}}{\text{її}}} * 100, \quad (2.3)$$

де $\text{Індекс ПФТС}_{\text{кін}}$ – індекс ПФТС на кінець року;

$\text{Індекс ПФТС}_{\text{поч}}$ – індекс ПФТС на початок року.

За даними 2006–2010 рр. [17] середньорічна дохідність акцій складала:

$$D_{\text{акції}} = (41,33 + 135,34 + (-74,33) + 90,07 + 70,19) / 5 = 52,52\%$$

5. Депозити в недержавних пенсійних фондах. Середню дохідність таких інвестиційних інструментів приймаємо на рівні 35% відсотків відповідно до джерела [6].

На основі отриманих у результаті розрахунків даних, побудовано зведену таблицю взаємозалежності показників вибору оптимальної форми заощаджень (табл. 2.6), у якій кожному діапазону доходності форми заощаджень присвоїли значення від 0 до 1 із метою подальшої побудови матриці розподілу доходів.

Таблиця 2.6 – Зведена таблиця оцінки організованих форм заощаджень у розрізі інвестиційних інструментів

Дохідність, %	Значення по осі X
0-1%	0,00
1-3%	0,10
3-5%	0,20
5-8%	0,30
8-12%	0,40
12-15%	0,50
15-20%	0,60
20-25%	0,70
25-30%	0,80
30-35%	0,90
більше 35%	1,00

Показник легкості управління є інтегральними і для його обчислення в умовах обмеженого обсягу достовірної статистичної інформації пропонуємо використовувати підхід рейтингової оцінки. Пропонуємо обчислювати рейтингову оцінку легкості управління (PO_y) за формулою:

$$PO_y = \sum_{i=1}^n w_i \times V_i, \quad (2.4)$$

де V – відносна оцінка часткового показника легкості управління формою заощаджень; w – вага часткового показника, визначається експертним методом, наприклад методом попарних порівнянь; i – порядковий номер часткового показника, $[1, \dots n]$.

У таблиці 2.7 згруповано основні часткові показники легкості управління за основними критеріями.

На основі інтегральних рейтингів організовані форми заощаджень розподіляють на 4 групи. До I групи належать найкращі, з точки зору управління та прибутковості. До II групи – форми заощаджень, які забезпечують високі надходження, але управляти ними складніше. До III групи – легкі в управлінні форми заощаджень.

щаджень, але які не мають істотного прибуткового значення. До IV групи – форми заощаджень, які не мають істотного прибуткового значення та складні в управлінні, тобто такі, які недоцільно включати в структуру інвестиційного портфеля домогосподарства.

Таблиця 2.7 – Рейтингова оцінка легкості управління формами заощаджень у розрізі інвестиційних інструментів (авторська розробка)

Критерій управління	Показники легкості управління	Вага показника w	Значення показника U
1. Надійність інструменту заощаджень	1.1 тип інструменту	0,03	державні цінні папери – "1"; банківські депозити – "0,75"; облігації, акції – "0,5"; вклади в небанківських кредитних установах – "0,25"
	1.2 державне гарантування	0,18	наявність державного гарантування – "1"; відсутність державного гарантування – "0"
	1.3 страхування інструменту	0,05	наявність обов'язкової / добровільної страховки – "1"; відсутність страховки – "0"
2. Ліквідність інвестиційного інструменту	2.1 повна ліквідність – швидкість вилучення грошових коштів без втрати процентів	0,15	1-10 днів – "1"; 10-1 місяць – "0,8"; 1-3 місяці – "0,6"; 3-6 місяців – "0,4"; 6 міс.-1 рік – "0,2"; більше 1 року – "0"
	2.2 миттєва ліквідність – швидкість вилучення грошових коштів	0,25	1-10 днів – "1"; 10-1 місяць – "0,75"; 1-3 місяці – "0,5"; 3-6 місяців – "0,25"; більше 6 міс – "0"
3. Простота механізму функціонування інвестиційного інструменту	3.1 рівень економічних знань та фінансової грамотності для управління заощадженнями	0,15	достатність повної середньої освіти – "1"; достатність повної вищої освіти – "0,5"; потреба у специфічних знаннях – "0"
	3.2 рівень часу оформлення	0,1	1-2 години – 1; 2-8 годин – 0,5; більше 8 годин – 0
4. Диверсифікація інвестиційного інструменту залучення заощаджень		0,09	наявність можливості диверсифікації за типом інструменту – "1"; відсутність можливості диверсифікації за типом інструменту – "0"

На рисунку Д1 зображено 11 форм заощаджень домогосподарств за видами інвестиційних інструментів, які, на нашу думку, наочно відображають ідею структуризації. Діаметр куль відповідає середньому значенню доходності відповідних інструментів у 2005-2010 рр. Відповідно найкращими формами заощаджень в Україні були банківські депозити від 3 до 6 міс., більше 1 року та придбання нерухомості, найгіршою ж – придбання акцій.

ВИСНОВКИ

У роботі обґрунтовано доцільність виокремлення фінансів домашніх господарств у складі фінансової системи України.

Проведено аналіз питомих показників ресурсів та витрат домогосподарств України у 1999-2010 рр. Виявлено, середньомісячні доходи та витрати мають тенденцію до зростання, при цьому доходи не набагато перевищують витрати, що свідчить про низьку здатність населення до заощадження коштів. Відповідно зроблено висновок про те, що заощадження домогосподарств відіграють мізерну роль у формуванні інвестиційного капіталу України.

Досліджено структуру доходів та витрат домогосподарств України у 2002-2010 рр. Виявлено, що основну частку доходів населення складає заробітна плата, її частка коливається в межах 40,8–44,8 %, а левову частку витрат складають витрати на придбання товарів та послуг, їх частка становить більше 80 % витрат населення, хоча спостерігається тенденція до їх зменшення. Зроблено висновок про те, що домогосподарства України згідно «закону Енгеля» є домогосподарствами з низькими доходами, а сільські домогосподарства є домогосподарствами з *дуже низькими доходами*.

Вивчено схильність домогосподарств до заощадження та інвестування упродовж 2002-2010 рр. Виявлено, що зростання заощаджень не трансформувалося в інвестиції. Тобто вкладення грошей у валове нагромадження основного капіталу домогосподарствами є досить ризикованим, і дохідність від таких інвестицій не компенсує наявну міру ризику.

На основі розробленої рейтингової оцінки системи організованих форм заощаджень домогосподарств визначено їх місце у цій системі. Відповідно найкращими формами заощаджень для домогосподарств в Україні протягом 2005-2010 рр. були банківські депозити від 3 до 6 міс., банківські депозити більше 1 року та придбання нерухомості, найгіршою ж – придбання акцій (навіть при дохідності > 50%). У результаті проведеної оцінки можна визначити основні напрями розвитку способів мобілізації інвестиційних ресурсів домогосподарств:

- розвиток та популяризація системи недержавного пенсійного страхування, дохідність якого перевищує 35%
- сприяння розвитку фондового ринку України на держаному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Башнянин Г.І. Фінансові системи в економіці держави / Г.І. Башнянин // Фінанси України. – 1999. – № 10. – С. 51 – 55.
2. Белозёров С.А. Сущность и функции финансов домашних хозяйств / С.А. Белозёров // Вестник СПбГУ. – 2006. – № 5. – С. 30 – 40.
3. Белозёров С.А. Финансы домашних хозяйств как элемент финансовой системы / С.А. Белозёров // Дайджест-финансы. – 2007. – №8. – С. 17 – 24.
4. Василик О.Д. Теорія фінансів / О.Д. Василик– К.: НІОС, 2000. – 416 с.
5. Воробьев Ю.И. Финансы домашних хозяйств: современные приоритеты / Ю.И. Воробьев // Итоговая научно-практическая конференция преподавателей, аспирантов и студентов Национальной академии природоохранного и курортного строительства за 2006 – 2007 учебный год. – Симферополь: Таврия, 2007. – 100 с.
6. Где копить деньги на безбедную старость? Какие бывают пенсионные фонды и какова их доходность. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: – <http://news08.join.com.ua/?p=727>
7. Динамика цен недвижимости Киева. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: – <http://www.samson.com.ua/about/news/2611/>
8. Єгоров В.О. Ресурси фінансової системи і стратегія економічного зростання / В.О. Єгоров // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 133 – 142.
9. Карлін М.І. Фінансова система України: навч. посіб. / М.І. Карлін. – К.: Знання, 2007. – 324 с.
10. Кізима Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку / Т.О. Кізима ; [вст. слово С.І. Юрія]. – К. : Знання, 2010. – 431 с.
11. Кириленко О.П. Фінанси: теорія та вітчизняна практика / О.П. Кириленко – Тернопіль: Астон. 2002. – 212 с.
12. Котировки золота. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: – <http://fx-commodities.ru/category/gold/>
13. Литвак М.Л. Домогосподарство в умовах перехідної економіки інверсійного типу / Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.01.01 / Київський нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К, 2005. – 16 с.

14. Лук'янець О.В. Методичні підходи до визначення індикаторів фінансової стійкості домогосподарств / О.В. Лук'янець // Наука й економіка. – 2009. – №3 (15), Т. 1. – С. 77–82.

15. Опарін В.М. Фінансова система України: теоретико-методичні аспекти: Моногр. / В.М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2005. – 240 с.

16. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – www.ukrstat.gov

17. Офіційний веб-сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – www.bank.gov.ua

18. Петренко Я.В. Мобілізація інвестиційних ресурсів домогосподарств у транзитивній економіці / Петренко Я.В. // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2009. – №2 (16). – С. 221–226.

19. Сомова И. Домашнее хозяйство: экономические и финансовые основы / И. Сомова // Народное образование. – 2003. – № 10. – С. 147 – 156.

20. Столичная недвижимость: информационно-аналитический портал. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: – <http://100realty.ua/analytics/3639>

21. Тапилина В. С Финансовое поведение российских домохозяйств / В. С. Тапилина, Т. Ю. Богомолова // Экономика и организация промышленного производства. – 1998. – № 10. – С. 119 – 128.

22. Финансы. Денежное обращение. Кредит: Учеб. для вузов. – 2-е изд. / Под ред. проф. Г.Б. Поляка. – М: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 512 с.

23. Фінанси: підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.

24. Финансы: Учеб. / Под ред. В.В. Ковалева. - М.: ТК Велби. Изд-во Проспект, 2005. – 634 с.

25. Шубна Е.В. Класифікації домогосподарств як суб'єкта національної економіки / Е.В. Шубна // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2006. – № 1Е (6). – С. 225 – 230.

26. Юрій С.І. Фінанси домогосподарств: теоретичні підходи до трактування сутності / С.І. Юрій, Т.О Кізіма, // Фінанси України. – 2008. – № 8(153). – С. 3 – 10.

КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Таблиця А1 – Класифікація фінансів домогосподарств (складено на основі робіт [2, 10, 14, 23])

Класифікаційні ознаки	Види фінансів домогосподарств
Фактори і джерела доходів	<ul style="list-style-type: none"> - оплата найманої праці; - доходи від особистого підсобного господарства та промислів, а також від надання послуг; - соціальні трансферти; - доходи від тіньової та напівлегальної економіки
Склад груп, у яких можливе формування загальних об'єднаних фінансових потоків	<ul style="list-style-type: none"> - фінанси одинаків (неодружена молодь, холостяки, розведені, вдівці); - фінанси родин, домогосподарств – часткових і повних (чоловік і жінка, їхні діти й батьки); - фінанси укрупнених родин (основна родина, далекі родичі, утриманці, а також у зв'язку з появою забезпечених родин, хатньої робітниці, вихователі й ін.)
Структура видатків за їх соціальною значущістю	<ul style="list-style-type: none"> - фінанси життєзабезпечення (підтримки життя, умов існування й відновлення працездатності); - фінанси професійного й соціального розвитку й поновлення трудових ресурсів (утворення, підвищення культурного рівня, виховання й навчання дітей); - фінанси поліпшення умов життя й середовища перебування (умов роботи, відпочинку, проживання); - фінанси соціальних пріоритетів (добровільне або необхідне створення й підтримка адекватного соціального іміджу)
Джерела доходів за сегментами ринку	<ul style="list-style-type: none"> - на ринку трудових ресурсів (заробітна плата й інші виплати, компенсаційні, стимулювальні платежі); - на ринку товарів (доходи від реалізації товарів власного виробництва, творчості, від продажу майна тощо); - на фінансовому ринку (доходи від фінансових, фондових, валютних інвестицій, компенсаційно-інвестиційні доходи)
Форми утворення фондів коштів домогосподарств	<ul style="list-style-type: none"> - у незафіксованому вигляді (без спеціальної концентрації й обмеження); - у фізично обмеженому вигляді (суми грошей, що зберігаються окремо); - у документально зафіксованому вигляді (рахунки, в тому числі цільові, цінні папери та ін.)
Цільове призначення і функції фондів коштів	<ul style="list-style-type: none"> - фонди життєзабезпечення (харчування, необхідний одяг, житло, ліки) - фонди розвитку (навчання та ін.); - фонди відновлення (відпочинок); - фонди поліпшення середовища перебування (житло, дачі та ін.); - фонди формування й підтримки іміджу (престижний одяг, коштовності тощо); - резервні фонди (непередбачені випадки, обов'язкові платежі).
Напрямки розподілу коштів	<ul style="list-style-type: none"> - споживчі (придбання товарів і послуг); - виробничі (у звичайне або розширене відтворення особистого виробництва, промислів, творчості); - інвестиційні (у кредитну систему або фондовий ринок)
Змінність (постійність) доходів і витрат	<ul style="list-style-type: none"> - постійні (є як у теперішньому, так і майбутніх фінансових періодах, наприклад, заробітна плата за основним місцем роботи, довічна рента тощо); - змінні (у майбутньому можуть зникнути)

ДОДАТОК Б

СТАТИСТИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЕРЖАВНОГО КОМІТЕТУ СТАТИСТИКИ

Таблиця Б1 – Питомі показники ресурсів та витрат домогосподарств [16]

Рік	Середньомісячні сукупні ресурси в розрахунку на одне домогосподарство, грн.	Середньомісячні сукупні витрати в розрахунку на одне домогосподарство, грн.
1999	332	426,5
2000	422,9	541,3
2001	520,8	607
2002	608,1	658,3
2003	708,6	736,8
2004	911,8	903,5
2005	1321,4	1229,4
2006	1611,7	1442,8
2007	2012,1	1722
2008	2892,8	2590,4
2009	3015,3	2754,1
2010	3469,1	3072,7

Таблиця Б2 – Доходи та витрати населення України [16]

Рік	Доходи населення	Доходи населення			
		заробітна плата	прибуток та змішаний дохід	доходи від власності (одержані)	соціальні допомоги та інші поточні трансферти
2002	185073	78950	33540	5297	67286
2003	215672	94608	36330	6706	78028
2004	274241	117227	43828	8337	104849
2005	381404	160621	58404	11072	151307
2006	472061	205120	69186	13855	183900
2007	623289	278968	95203	20078	229040
2008	845641	366387	131139	28432	319683
2009	894286	365300	129760	34654	364572
2010	1101015	459153	161214	56958	423690

ДОДАТОК В

СТАТИСТИЧНІ МАТЕРІАЛИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

4. Фінансові ринки
4.1. Процентні ставки депозитних корпорацій (крім Національного банку України)
4.1.2. Процентні ставки за депозитами, залученими у звітному періоді
4.1.2.16. Процентні ставки та обсяги за депозитами, залученими у звітному періоді на ринку жовтими домогосподарствами¹, за строками погашення (середньозважені ставки в річному обчисленні, %)

Період	Усього		у тому числі за строками погашення															
			на вимогу		до 1 року		у тому числі за строками погашення								від 1 року до 2 років ²			
	обсяг, млн. грн.	процент, %	обсяг, млн. грн.	процент, %	обсяг, млн. грн.	процент, %	до 1 місяця		від 1 місяця до 3 місяців		від 3 місяців до 6 місяців		від 6 місяців до 1 року		обсяг, млн. грн.	процент, %		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
2005	170 931	7,7	76 334	2,8	35 551	10,9	3 332	7,1	13 670	10,8	14 304	11,6	20 046	11,0	41 046	12,3
2006	346 372	6,9	113 183	2,3	61 250	9,7	4 374	5,8	23 460	9,3	16 356	10,4	16 366	10,6	72 133	11,6
2007	336 694	7,4	140 243	2,5	80 862	10,0	6 623	6,7	27 937	9,4	21 781	10,6	24 520	10,9	114 989	11,7
2008	466 916	8,7	200 058	3,1	123 514	12,8	18 326	11,6	42 086	13,2	28 304	13,3	35 897	13,3	134 439	13,1	18 885	13,3
2009	373 788	12,2	163 183	5,2	340 674	14,8	183 476	14,8	94 728	15,0	38 232	16,2	26 238	15,3	64 423	15,8	5 305	14,1
2010 ³	593 889	11,4	107 084	6,1	367 694	12,1	98 827	10,8	98 053	12,0	32 227	12,7	86 578	13,0	110 365	14,3	7 246	14,1
лютий	43 262	9,8	8 487	3,6	25 945	9,7	6 732	7,6	3 323	9,2	6 449	10,7	7 238	11,2	10 137	13,1	775	14,3
квітень	43 448	9,6	9 666	3,3	22 922	9,7	5 119	7,7	5 282	8,0	6 223	10,4	6 297	11,2	10 722	12,6	738	12,6
грудень	49 954	9,7	11 238	3,3	23 611	9,8	4 806	7,7	7 444	9,3	7 279	10,3	6 081	11,3	12 146	13,1	940	14,2
2011																		
лютий	34 827	9,7	6 008	4,7	18 547	9,7	4 320	7,9	5 377	9,3	5 240	10,3	3 711	11,3	9 670	12,7	693	13,7
квітень	34 448	9,3	6 383	4,9	18 470	9,1	6 233	7,2	4 388	8,0	4 600	10,3	3 247	11,2	9 083	12,6	508	14,1
березень	43 994	9,8	8 308	4,8	24 783	8,6	3 951	7,1	7 310	8,3	4 063	9,3	6 322	9,4	14 446	11,3	1 235	10,6
квітень	44 691	8,8	7 998	5,0	22 987	8,4	6 377	6,6	4 703	8,2	6 019	9,2	5 889	8,6	12 893	11,6	813	12,9
травень	38 010	9,0	6 872	4,6	18 184	8,3	4 277	6,4	4 226	8,1	2 627	9,8	7 054	9,6	12 081	11,9	872	12,3
червень	43 119	8,6	8 117	4,8	20 954	8,0	3 449	6,2	4 640	7,6	5 422	9,1	3 445	9,2	12 913	11,3	1 134	11,6
липень	38 837	8,4	8 756	5,2	17 299	7,9	4 737	5,7	4 438	7,5	1 896	9,4	6 208	9,3	11 981	11,3	822	11,9
серпень	36 367	8,1	7 493	4,2	17 093	7,7	3 181	3,3	4 297	7,3	2 043	9,3	3 590	9,4	10 920	11,1	1 081	11,5
вересень	37 626	8,2	9 002	4,3	17 385	8,2	3 687	3,6	4 746	7,6	5 043	8,2	3 919	10,0	10 652	11,2	606	13,0
жовтень	44 703	8,1	13 038	6,1	18 603	8,2	3 884	6,8	4 787	8,7	6 038	10,2	3 905	10,7	10 477	11,5	584	13,7

¹ До січня 2009 року інформація за депозитами, залученими у відкритих банківських рахунках та одержувачів доходу від власності та трансфертів сектора домогосподарств.
² Дані до січня 2007 року включають депозити в строком погашення від 1 року до 2 років і більше 2 років.
³ З січня 2010 року включають процентні ставки та обсяги за зрештованими депозитами, укладеними у звітному періоді, та за додатковими депозитами, за якими відбулася зміна або суми, або процентної ставки, або суми та процентної ставки.

Рисунок В1 – Динаміка процентних ставок за депозитами у 2005–2010 рр. [17]

4. Фінансові ринки
4.4. Індекс ПФТС

Період	2005	2006	2007	2008	2009	2010					2011								
						лютий	квітень	грудень	серп.	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень
Індекс ПФТС	332,97	498,86	1 174,02	301,42	372,81	743,12	838,22	975,08	975,08	1 051,37	1 124,27	1 099,18	1 080,38	976,76	805,01	804,48	693,32	342,32	559,95
Залучений обсяг торгів за період, млн. грн.	14 492	27 625	31 494	45 560	13 830	5 378	4 152	8 291	61 428	4 830	5 866	7 216	9 272	6 166	5 307	10 516	9 129	8 319	8 091

Примітка: Інформація Фондової біржі ПФТС.

Рисунок В2 – Динаміка індексу ПФТС у 2005–2010 рр. [17]

ДОДАТОК Г

КОТИРУВАННЯ ЗОЛОТА У 2005-2010 РР.

Рисунок Г 1 – Котирування золота у 2005-2010 рр. [12]

Таблиця Г 1 – Розрахунок дохідності придбання дорогоцінних металів (золота) у 2005-2010 рр.

Рік	Ціна придбання золота в банківській сфері на початок року, $C_{\text{придбання}}$	Ціна продажі золота в банківській сфері на кінець року, $C_{\text{продажі}}$	$\ddot{O}_{\text{ідїїїїї}} - \ddot{O}_{\text{ідїїїїї}}$	$D_{\text{золота}}$
2005	437,825	537,52	99,695	0,227705
2006	537,52	633,025	95,505	0,177677
2007	633,025	855,671	222,646	0,351718
2008	855,671	875,3	19,629	0,02294
2009	875,3	1130,833	255,533	0,291938
2010	1130,833	1405,42	274,587	0,242818
Середньорічна дохідність золота у 2005–2010 рр.				0,219133

РОЗРАХУНКОВІ МАТЕРІАЛИ

Таблиця Д 1 – Розрахунок рейтингової оцінки управління та доходності організованих форм заощаджень

Форми заощаджень у розрізі № інвестиційних інструментів		Показники легкості управління								POy	Di, %	Di, за відносною шкалою
		1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	3.1	3.2	4.1			
1	Банківські депозити на вимогу	0,75	1	1	1	1	1	1	1	0,9925	3,53	0,2
2	Банківські депозити до 1 місяця	0,75	1	1	0,8	0,75	1	1	1	0,9	8,88	0,4
3	Банківські депозити від 1 місяця до 3 місяців	0,75	1	1	0,6	0,5	1	1	1	0,8075	11,17	0,4
4	Банківські депозити від 3 місяців до 6 місяців	0,75	1	1	0,4	0,25	1	1	1	0,715	12,12	0,5
5	Банківські депозити від 6 місяців до 1 року	0,75	1	1	0,2	0	1	1	1	0,6225	11,9	0,4
6	Банківські депозити від 1 року до 2 років	0,75	1	1	0	0	1	1	1	0,5925	12,98	0,5
7	Банківські депозити більше 2 років	0,75	1	1	0	0	1	1	1	0,5925	13,85	0,5
8	Придбання дорогоцінних металів (золота)	0	0	1	0	1	0,5	1	0	0,475	21,92	0,7
9	Придбання нерухомості з метою оренди	1	0	0	1	1	1	0	0	0,58	13,3	0,5
10	Придбання інструментів фондового ринку	0,5	0	0	0	0	0	0	1	0,105	52,52	1
11	Депозити в недержавних пенсійних фондах	0,25	0	1	0	0	1	1	1	0,3975	35	0,9
12	Вага показника	0,03	0,18	0,05	0,15	0,25	0,15	0,1	0,09	1	-	-

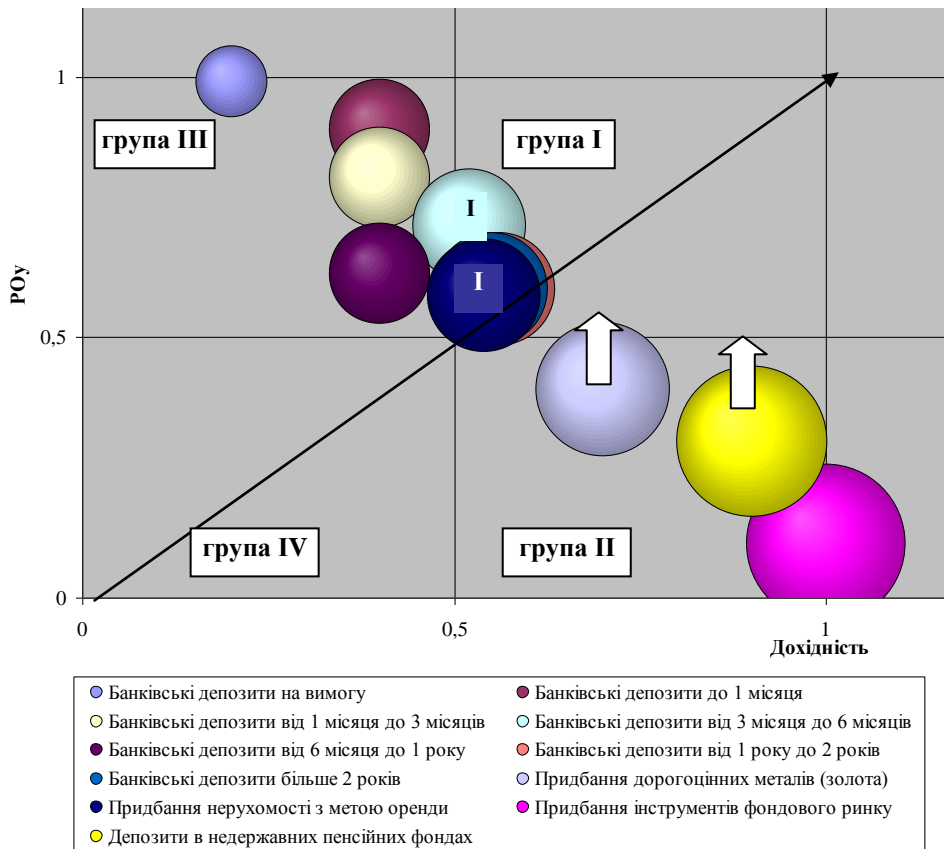

Рисунок Д 1 – Розподіл організованих форм заощаджень домогосподарств залежно від їх доходності та легкості в управлінні